

Bijlage – reacties op conceptnotitie Reikwijdte en Detailniveau

---

1.

Structuurvisie schaliegas

De gekozen (procedurele) benadering is technocratisch en is gericht op het mogelijk maken van schaliegaswinning. De opgestelde notitie en de door u gekozen procedure zijn daarom onacceptabel. Eerst dienen nut en noodzaak van schaliegas vast te staan en om dat te kunnen bepalen, moet een brede maatschappelijke discussie gevoerd worden over de energietoekomst van Nederland. Uw conceptnotitie en de gekozen procedure gaat hieraan volkomen voorbij.

Nut en noodzaakdiscussie

De discussie beperkt zich tot de voor- en nadelen van schaliegaswinning in Nederland. Pas in de Structuurvisie wordt een (finale) afweging gemaakt ten aanzien van de noodzaak van schaliegaswinning. Die nut en noodzaak discussie dient voorafgaande aan de Structuurvisie plaats te vinden. Immers, indien de uitkomst van deze discussie zou zijn dat schaliegas geen wezenlijk positieve bijdrage kan en zal leveren voor de Nederlandse energievoorziening en het vereiste maatschappelijk draagvlak ontbreekt, is diepgaand onderzoek naar de (milieu)gevolgen niet vereist. U doet nu onderzoek naar iets, waarvan nog niet vaststaat dat het nuttig en noodzakelijk is. Een conclusie die enkel getrokken kan worden via een breed maatschappelijk debat over de Nederlandse energietoekomst.

Voor het onderzoek wordt een beoordelingskader verkenning nut en noodzaak gegeven. In dit beoordelingskader wordt gesproken over de rol van schaliegas in de transitie naar een duurzame energievoorziening en energieonafhankelijkheid van Nederland. Naast energiebesparing en de verhoging van het aandeel van duurzame energie zijn belangrijke pijlers van het onlangs gesloten Energieakkoord. Zowel landelijk maar ook internationaal is er een groot aantal initiatieven ten aanzien van duurzame (hernieuwbare) energiebronnen, die leiden tot minder energieafhankelijkheid van traditionele energiebronnen. In ons omliggende landen, met name Duitsland, wordt daar met voortvarendheid aan gewerkt. Nederland blijft achter en zal met de winning van schaliegas achter blijven lopen. Ook Nederland moet nu keuzes maken: het roer moet om.

Een, vooral technocratische, afweging tussen voor en nadelen van schaliegaswinning, ingegeven door de effecten van schaliegaswinning op natuur, mens en milieu, en ook economisch gezien, een kortstondig (schijn)succes kan opleveren, maar op termijn Nederland in een achterstandspositie zal brengen ten opzichte van landen, die nu al volop investeren in duurzame energie. Mede gelet op ontwikkelingen op wereldschaal, mag er geen sprake mag zijn van (sterk) afwijkend en geïsoleerd Nederlands beleid, maar dat een en ander dient te worden ingebed in gedragen Europees energiebeleid.

Uw koers, richting schaliegaswinning zonder eerst breed naar de energietoekomst van ons land te kijken, isoleert ons land van de ons omringende landen, waaronder onze belangrijkste handelspartner, Duitsland. Gezien de negatieve reacties, vanuit bijvoorbeeld Duitsland en België, op de schaliegasplannen van de Rijksoverheid, is Nederland reeds op een eiland geplaatst. Een positie die op geen enkele wijze positief kan bijdragen aan de economische en energietoekomst van ons land.

Voor aansluiting bij onze directe buurlanden en andere Europese landen, die eveneens volop investeren in duurzame energie, zijn moedige politieke keuzes vereist.

Uw notitie maakt onderscheid tussen het nationale en het regionale schaalniveau. In tegenstelling tot de, overigens zeer twijfelachtige, kortstondige economische effecten van schaliegaswinning, zijn de positieve (economische) effecten van alternatieve, hernieuwbare energiebronnen permanent van

karakter. Deze alternatieven bieden, wederom in tegenstelling tot schaliegaswinning, perspectief op een maatschappelijk verantwoorde en structurele energievoorziening. Voor deze alternatieven kan het noodzakelijke maatschappelijk draagvlak worden verkregen. Voor schaliegaswinning ontbreekt dit draagvlak geheel.

Het is geheel onduidelijk op welke wijze, nu volop in ontwikkeling zijnde, alternatieve en hernieuwbare energiebronnen worden betrokken binnen het onderzoek.

Maatschappelijk draagvlak

Wij noemden het al: maatschappelijk draagvlak ontbreekt geheel. Namens hun burgers stelden 170 gemeenten en 9 provincies niet bereid te zijn mee te werken aan proefboringen naar en het winnen van schaliegas. Niet alleen in de gemeente Boxtel, maar ook landelijk, bestaat dus een grote aversie tegen schaliegaswinning. Deze ongeveer 180 overheden vertegenwoordigen op democratische wijze hun burgers. De inwoners van Nederland zien, blijkt uit de opstelling van hun vertegenwoordigers, geen voordelen in de winning van schaliegas.

Het ontbreken van maatschappelijk draagvlak zal leiden tot een periode van niet aflatende “strijd” van burgers en groeperingen die zich, naar verwachting, maximaal zullen verzetten tegen schaliegaswinning en hierbij acties niet zullen schuwen. Dit zal op lokaal niveau zeer waarschijnlijk leiden tot acties van inwoners, burgerlijke ongehoorzaamheid en maatschappelijke ontwrichting. Voorbeelden uit andere landen onderstrepen deze vrees.

De conceptnotitie volgt een eenzijdige en sterk technocratische benadering gericht op het mogelijk maken van schaliegaswinning. In uw opzet houdt u geen enkele rekening met de impact van uw plannen op het publiek: op mensen van wie het huis in waarde daalt, op ondernemers die hun belangrijkste grondstof (schoon drinkwater) in gevaar zien komen, op bedrijven met trillingsgevoelige installaties en op mensen die zich grote zorgen maken over de toekomstige leefomgeving van hun kinderen. De technocratische benadering gaat geheel voorbij aan deze door en door menselijke aspecten en treedt daarmee het, ook door de Rijksoverheid als noodzakelijk beoordeelde, gewenste maatschappelijk draagvlak met voeten.

Europese regelgeving

In Nederland is geen ruimte voor extra stikstofdepositie, vanwege het aanwenden van nieuwe fossiele brandstoffen en het vrijkomen van methaan. Er is nu immers al sprake van overbelaste natuurgebieden (Natura2000). Met name de natuurbeschermingswet verzet zich deze gevolgen van het aanwenden van nieuwe fossiele brandstoffen.

U voorziet bovendien niet in de aanbevelingen van de Europese Commissie, zoals het aanbrengen van voldoende ruimtelijke scheiding van functies.

Nederland en schaliegaswinning

In de conceptnotitie wordt een aantal gebieden, die op voorhand niet geschikt worden geacht voor schaliegaswinning, uitgesloten en deze maken daarom geen deel uit van het plangebied. Deze “uitsluitingsgebieden” zijn aangewezen op basis van onder andere gebrek aan fysieke ruimte of doordat de kans nihil is dat een vergunning verleend kan worden.

Nederland is, door zijn hoge bevolkings- en bebouwingsdichtheid (verstedelijkt met beperkte fysieke ruimte) en hoogwaardige infrastructuur (wegen, spoorwegen, infrastructurele kunstwerken) en waterbelangen (grond- en drinkwater), eenvoudig niet geschikt voor schaliegaswinning.

De aanbevelingen van de Europese commissie (22 januari 2014) ten aanzien van schaliegas vragen bovendien om duidelijke regels over eventuele beperkingen van de activiteiten, bijvoorbeeld in beschermde overstromings- of aardbevingsgevoelige gebieden, en over de minimumafstanden tussen toegestane werkzaamheden en woon- en waterwingebieden.

Dit speelt des te meer in de (directe) omgeving van breuklijnen en trillingsgevoelige infrastructuur en gebouwen. Het boren in de (directe) nabijheid hiervan wordt in het onderzoek niet uitgesloten. In het onderzoek worden bodembewegingen (stabiliteit en trillingen) alleen kwalitatief beschreven. Onduidelijk is wat de grootte van de mogelijke (aanvaardbare) aardbevingen zullen zijn en deze zijn ook niet op voorhand te bepalen. Met de situatie in Groningen in het achterhoofd zal hierdoor grote maatschappelijke onrust ontstaan met alle kwalijke gevolgen vandien.

Ten onrechte worden natuurgebieden en landschappen, zoals Het Groene Woud, met bijzondere waarden op gebied van (kleinschalig)landschap, cultuurhistorie, ecologie en natuur (flora en fauna) niet op voorhand uitgesloten van schaliegaswinning.

De recreatieve waarde van Nationaal Landschap Het Groene Woud, met zijn bijzondere kenmerken op het gebied van landschap en cultuurhistorie, met een oorsprong ver in het verleden, wordt zeer nadelig beïnvloed door schaliegaswinning. Niet alleen door milieugevolgen voor verschillende landschapstypen maar ook door planologische gevolgen voor landschapswaarden nationaal landschap, zal schaliegaswinning toerisme, recreatie en landbouw in onze regio ernstige schade berokkenen. In uw technocratische benadering gaat u geheel voorbij aan deze nadelige economisch gevolgen en focust u zich op de, zeer twijfelachtige en te allen tijde kortdurende, economische voordelen van schaliegaswinning.

Uitgegaan wordt van een voorbeeldinstallatie en 13 boorlocaties. Dit doet geen recht aan het voor (economisch rendabele) winning benodigde grote ruimtebeslag en zeer grote aantal benodigde boringen. Naast de boorlocaties is ook sprake van ontsluiting van de locaties voor zwaar vrachtverkeer, pijpleidingen voor het transport van gas en gasbehandelingsinstallaties, waardoor de ingreep en uitstraling veel groter zijn dan van uitsluitend de boorlocaties.

De grootschalige industriële activiteiten, zoals het op relatief korte afstand van elkaar op talrijke locaties winnen van schaliegas, tasten de economische, sociale en ecologische waarden van onze regio onevenredig aan en hebben een negatieve invloed ten aanzien van het welbevinden van de bewoners en grote negatieve weerslag op recreatie en toerisme. De schaliegasboringen kunnen bovendien in een groot gebied een sterk negatieve invloed hebben op de waarde van het onroerend goed.

Heel Nederland zou, alleen al op basis van het voorgaande, uitgesloten dienen te worden van schaliegasopsporing- en winning. Het, door de Rijksoverheid gepropageerde, nationale belang van schaliegas berust op het volkomen negeren van andere, reeds lang bestendige dragers van ons maatschappelijk leven en onze economie. Het zogenaamde nationale belang van schaliegas passeert andere nationale belangen, zoals onze drinkwatervoorziening. Een duurzame, toekomstbestendige energievoorziening is het échte nationale belang. Door uw keuze, zoals blijkt uit de conceptnotitie, voor een technocratische benadering zonder voorafgaande, brede maatschappelijke discussie over de energietoekomst van Nederland, treedt u het nationale belang met voeten.

Geen reikwijdte en geen detailniveau

Het detailniveau van de concept notitie Reikwijdte en Detailniveau is absoluut onvoldoende om op basis daarvan een planMER op te stellen. Door het hoge abstractieniveau is het instrument onbruikbaar als toetssteen voor het planMER. Nu onvoldoende duidelijk is wat u precies gaat onderzoeken is de kans groot dat er hiaten ontstaan in het onderzoek met alle gevolgen voor de kwaliteit van het planMER. In het voorgaande staan tal van voorbeelden van geconstateerde omissies, maar dit overzicht is ongetwijfeld niet volledig. U dient de door u aangekondigde zorgvuldigheid waar te maken en in de lijn daarvan de notitie te herschrijven en daarna opnieuw voor zienswijzen in procedure te brengen.

2.

De specifieke locatie in Boxtel

De voorgaande passages zetten uiteen waarom de conceptnotitie en de ingeslagen weg naar schaliegaswinning volstrekt onacceptabel zijn. Door eerst in te gaan op het nationale niveau is duidelijk gemaakt dat de maatschappelijke en politieke weerstand in Boxtel, tegen de conceptnotitie en schaliegaswinning, beslist géén “NIMBY”-weerstand is. Desondanks zijn er voor de specifieke locatie in Boxtel eveneens krachtige argumenten tegen proefboringen naar en winning van schaliegas en tegen de door de Rijksoverheid ingeslagen weg. Deze lokale argumenten komen hieronder aan de orde.

Datacenter van Rabobank Nederland

In Nederland zijn veel breuken, vooral in Brabant. De boorlocatie in Boxtel ligt, zo blijkt uit gegevens van TNO, op een dergelijke breuk te liggen. In de directe nabijheid van de boorlocatie is het datacenter van Rabobank Nederland gelegen. Dit datacenter, dat van nationaal belang is, is aan te merken als trillingsgevoelige bebouwing c.q. apparatuur. Volgens het onderzoek van ingenieursbureau Witteveen + Bos is de maximale magnitude (trilling) door het reactiveren van breuken 3,0 op de schaal van Richter. In het onderzoeksrapport wordt, om schade aan bebouwing en storing en/of schade aan apparatuur te voorkomen, een minimum afstand van 5 km aanbevolen tussen breuken en trillingsgevoelige apparatuur. Deze “zone” dient uitgesloten te worden van eventuele boringen of winning van schaliegas.

Proefboringen naar of winning van schaliegas zijn daarmee in de gemeente Boxtel ten zeerste af te raden.

Actieve breuklijnen

De ligging van Boxtel, op een actieve breuklijn, is rond het onderwerp schaliegas niet alleen voor het datacenter van Rabobank Nederland van belang. Het rapport van Witteveen + Bos adviseert nadrukkelijk niet te fracken op of nabij actieve breuklijnen, omdat dit trillingen en bevingen tot gevolg kan hebben. De gevolgen hiervan zijn, zoals men in Groningen zal beamen, enorm: materiële schade aan woningen en andere gebouwen, daling van de waarde van woningen en ander onroerend, enorme imagoschade voor het betreffende gebied, verhoogd risico op gevaarlijke situaties vanwege schade aan woningen en andere bouwwerken en, zeker niet op de laatste plaats, enorme impact op de bevolking. Boren naar schaliegas op of nabij actieve breuklijnen is, kort gezegd, funest voor leven en welzijn van de inwoners in het omliggende gebied.

Het is verbijsterend te moeten constateren dat, met de ervaringen in Groningen, de Rijksoverheid opnieuw overweegt de inwoners van een deel van Nederland bloot te stellen aan de negatieve gevolgen van bodemtrillingen en bevingen door gaswinning. U gaat daarmee in tegen het advies van uw eigen onderzoeksrapport, zoals opgesteld door Witteveen + Bos.

Nationaal Landschap Het Groene Woud

Boxtel is gelegen in Nationaal landschap Het Groene Woud. Dit vormt het groene hart tussen de steden 's-Hertogenbosch, Tilburg en Eindhoven en is als vestigingsfactor van onschatbare waarde voor al die mensen, bedrijven en instellingen die in en rondom het gebied leven, werken en recreëren. Het is een omvangrijk natuurgebied met van oudsher hoge cultuurhistorische bebouwing en grote (kleinschalige) landschappelijke waarden. Deze worden nog verder versterkt door uitvoering van het project Landschappen van Allure. Het Groene Woud is de trots van de betrokken gemeenten en hun inwoners.

Het belang van dit landschap wordt niet alleen erkend door de gemeenten, die er midden in liggen. De Rijksoverheid hecht er ook belang aan, vandaar dat het hier gaat om een Nationaal Landschap. Ook de provincie Noord-Brabant hecht veel waarde aan dit groene hart tussen de stedendriehoek en heeft miljoenen uitgetrokken voor de stimulering van Het Groene Woud via Landschappen van Allure. Voor Brainport Eindhoven is Het Groene Woud eveneens van groot belang. Het zou dan ook

onvoorstelbaar moeten zijn, dat deze waarden zouden worden aangetast door de grootschalige winning van schaliegas. Deze industriële activiteiten horen niet thuis in Het Groene Woud en dit nationale landschap moet worden uitgesloten van eventuele proefboringen naar of winning van schaliegas.

3.

Begin met een schone lei

Toen uw ministerie in 2009 een opsporingsvergunning voor schaliegas verleende, beschikte u niet over alle benodigde informatie voor dat besluit. Dit blijkt uit uw eigen aanvullende onderzoek, eerst via Witteveen + Bos en nu opnieuw via de huidige procedure. Tot op heden hebt u dit feit genegeerd en de oproep, om de opsporingsvergunning in te trekken, naast u neergelegd. De tot nu toe door de Rijksoverheid bewandelde weg heeft ertoe geleid dat er geen enkel draagvlak is voor proefboringen naar of winning van schaliegas, dat er grote twijfels zijn over de veiligheid van deze activiteiten en dat de discussie over de energietoekomst van Nederland beperkt is gebleven tot een onsamenhangend technocratisch verhaal over één enkele energiebron. Terwijl Nederland wat betreft de energietransitie volledig het spoor bijster is en geen enkele vooruitgang boekt, zijn andere Europese landen volop op weg om de transitie daadwerkelijk te maken.

Om ons land niet te isoleren en een leidende positie terug te geven, is er maar één keuze mogelijk: begin de energiediscussie met een schone lei. Start het brede maatschappelijke debat over de energietransitie en geef de Nederlanders de kans te laten zien dat zij de transitie net zo goed, of beter, kunnen maken dan de Duitsers, de Belgen, de Denen, de Noren en zeker beter dan de Amerikanen of de Britten.

4.

Schaliegas is de verkeerde weg

Hoe we ook denken over de veiligheid van schaliegaswinning of de financiële bijdrage hiervan voor onze economie, schaliegas is niet de weg naar een energievoorziening, die geheel put uit hernieuwbare bronnen. TNO en uzelf zijn duidelijk geweest: de hoeveelheid economisch rendabel te winnen schaliegas is beperkt. Die beperktheid is de crux. Wat ook de conclusie is van de veiligheidsdiscussie, die u te vroeg en te beperkt bent begonnen, schaliegas is een tijdelijke energiebron. Zelfs als alles verloopt, zoals u en de betrokken bedrijven wensen, komt er binnen afzienbare tijd een eind aan de voorraad schaliegas en dus bereikt u met schaliegaswinning enkel uitstel van executie. Bijna 180 provinciale en lokale overheden hebben, namens hun burgers, die conclusie inmiddels getrokken en spraken daarmee de hoop uit dat ook de Rijksoverheid en het parlement de stem van het publiek volgen. Draagvlak voor schaliegas is er niet en gaat er ook niet meer komen, maar het vertrouwen in de overheid, enorm beschadigd door de opstelling rond schaliegas, kan nog worden hersteld.

Zoals wij ons manifest tegen schaliegas al stelden, wij zijn tegen deze tijdelijke, fossiele brandstof maar vóór een transitie naar duurzame energie. Maak die zelfde keuze en wij zullen u, de regering en het parlement steunen waar wij kunnen.